

PODROBNA PREDSTAVITEV OKROGLE MIZE »ZA KAKOVOSTNO PRENOVO KRAŠKIH VASI«

Lokacija: Osnovna šola Dutovlje

Datum: 23.5.2022

Opomba: Prepis besedila je nastal iz zvočnega posnetka, za katerega je organizator Kulturno-razvojno društvo Venček pridobil soglasje vseh prisotnih na okrogli mizi. Zvočni zapis hrani organizator dogodka v arhivu. Vse zapisano je predmet moralnih in materialnih pravic govornikov zato je prepovedano razmnoževati, kopirati, prepisovati ali nadalje uporabljati vsebino tega dela, po posameznih delih ali kot celoto, brez predhodnega dovoljenja avtorja in hkrati organizatorja dogodka Kulturno-razvojnega društva Venček.

Milena Marega, arhitektka:

Začenjamo razpravo. Kako zagotoviti prenovu naselbinskih dediščin, ki bi na en način morale krepiti identiteto Krasa in hkrati uresničevati sedanje in prihodnje potrebe ljudi, ki tu živijo. Najprej bi povabili dva uvodna razpravljalca: g. Danila Antonija in g. Stojana Lipolta.

UVODNI RAZPRAVLJALEC

*DANILO ANTONI, arhitekt, Kraševca, predsednik Partnerstva za zaščito suhozidne
gradnje na Krasu- slovenskem in italijanskem Krasu*

Hud problem Dutovelj je načel prav celotno problematiko in prevzel sem to vlogo, da bi vključil v našo debato tudi to, da smo imeli nekega Kraševca, ki je znal Kras sam reševati. To je Maks Fabiani, ki je takrat, ko je prva svetovna vojna, ko je uničila del Krasa, se je vračal iz osrednje Avstrije, iz Dunaja in se vrnil na Kras, in vse svoje znanje posvetil našim mestom in tudi našemu Krasu. Če pogledamo risbe, to je najlažje- ker vse te ideje se niso uresničile v celoti- kako je on uspel rekonstrukcijo Krasa. Tudi v to rekonstrukcijo je uspel ujeti pojem identitete. On je takrat **začutil, da je prav v kraških vaseh nujno posegati na tak način, da se tam začne razvijati Kras in zaščititi našo identiteto**. Za nas ta rekonstrukcija ne pomeni rekonstrukcijo naselij. Danes se ukvarjamo z rekonstrukcijo naše identitete. V določenem trenutku se dejansko, ta identiteta, se je tako spreminjala, da je dobila neko podobo, ki ni povezana z dejanskimi vsebinami našega Krasa.

Povedal bi na primeru Devina. Narisal ga (op.a. Fabiani) je na tak način, da je pustil staro jedro, narisal nove hiše- dve črti vrstnih hiš in na začetku narisal park. To pomeni, da ta ustroj še vedno funkcionira. Park je postal vhod v Rikljevo pot in vhod v grad. Vrstne hiše so postale vhod v naselbino. Tudi njegove načrtane poti so izredno funkcionalne. Skoraj vsaka vas je imela obvoznico. Začutil je, da se bo v prihodnje to razvilo.

Razmišljam o tem kaj vse je potrebno popraviti, da se Kras reši. Ker nismo Kraševci krivi za vse, da je prišlo do teh sprememb. Zato je potrebno opozoriti državo, da spremeni zakonodajo. Moramo mi arhitekti povedati, da moramo spremeniti naš sistem vzgoje in moramo tudi povedati, da vse

institucije, ki so na Krasu - se morajo spraviti skupaj in nekako vzpostaviti nek red na Krasu, ki bo naš red.

UVODNI RAZPRAVLJALEC

STOJAN LIPOLT, arhitekt

Pripravil sem 5 točk s katerimi bi se naslonil na današnje dogajanje. Najprej moram reči, da sem zelo zadovoljen, ker to postaja nek kulturni dogodek in ne prerekanje. In vse kar smo poslušali sedaj se človek vpraša, zakaj se večkrat ne dogaja v naših krajih, da lahko poslušamo tako tehtne predloge, ki lahko pozitivno vplivajo na aplikacije pri urejanju prostora in gradnji.

Začel bom z niti ne več paradoksalnim stavkom. Mislim, da zadeve ne gre jemati tragično in da je brezpredmetno dramatiziranje. Nekaj je bilo pač narejeno, tukaj smo zaradi trga v Dutovljah, ki je bil narejen, eni bi naredili tako, eni drugače. Ne moreš najti dva arhitekta, ki bi enako naredila. To je evidentno. Moje videnje je, da se je zgodil poskus ambiciozne prenove: okrogle klopi, osvetljene klopi, uporabijo se kamnite kanale in da se osvetli lokacija bivšega kala. To so ambiciozni prijemi, kakršne uporabljajo največja imena svetovne arhitekture. Kako je bilo to uporabljeno? Uporabljeno je bilo v neki »pop« maniri. Če pogledamo glasbo. Arhitekturo se zelo redko primerja z drugimi umetnostmi, pa bi se lahko. Imamo takšno in drugačno glasbo. Zakaj bi se ukvarjal z Bachom, če lahko prižgeš radio in poslušas en »pop«. Tako se lahko tudi en zelo tehten princip, ki se uporablja po vsem svetu, zreducira na nek nivo dopadljivosti. Vsekakor pa je bila vložena neka energija. Kakšnih hudih napak ne moremo očitati, vsekakor pa kaj bi jaz rekel. Pravzaprav, saj nima smisla, da bi naredil klopico malo drugače.

V bistvu, če pogledamo genezo tega trga je tripartitna. Eno je cesta, ki je ne moreš ločiti. Ne moreš reči Dutovlje proti Tomaju, profil je določen. Potem imamo obod trga, kjer trčimo ob zasebne hiše. Med obodom trga in med temi obcestnimi telesi pa se pojavi nek prostor, ki bi ga bilo mogoče bolj ambiciozno urediti. Kajti tudi če mešamo motorni promet pa pešca, te rešitve nikoli niso dobre. Te klopice znajo biti sčasoma potolčene od avtomobilov itn. Vsi lepi trgi, pa če vzamemo na primer preurejeni trg, npr. pokojnega domačina Matjaža Garzarollija, Prešernov trg v Kopru in sploh njegova serija trgov po Kopru, ali pa če pogledamo največje trge: Campidoglio sveti Mark ali sveti Peter, to je vse za človeka, ne za avtomobile. Kajti trg urejen za avtomobile, se imenuje parkirišče. To bi bil moj apel, kako pridemo do drugačnih rešitev. Drugačne rešitve zahtevajo več časa, zahtevajo več energije. Zato na nek način tudi razumem, zakaj določene lokalne skupnosti imajo preverjene projektante, da pride do hitrih rešitev. Pri čemer pa opažam, kar me zmoti, da pri vseh teh hitrih rešitvah, ni temelj rešitve koncept, ampak gre bolj za metodološki in proceduralni pristop.

Če pogledamo naše OPN-je, to je sama znanost v proceduri in metodologiji izdelave. To so ogromni fascikli, noter so neki faktorji zazidljivosti, vse je zelo abstraktno, arhitektura ni izračunljiva. Se še ni rodil arhitekt, ki bi arhitekturo znal matematično izračunati. Sem 35 let v tem poklicu in nisem prejel niti ene subvencije, in vse zaslužil s svojim delom na trgu. Bi pa povedal še o rušitvah v Dutovljah. Pa saj vam nismo podrli Koloseja. Vendar, mitnica v razmerju do Dutovelj je kot Kolosej do Rima, pustimo decimalne vejice. To je popolnoma identično. Ta trg, ki bi ga človek uredil bolj subtilno- če gre za proceduro potem te subtilnosti ni. Zame je ta trg v bistvu prepoln Plečnika, Fabianija, Ravnikarja in Mihevca.

Imamo ta steber, spomenik NOB, če to pogledamo, to niti Plečnikovi poznavalci se ne morejo odločiti in potem rečejo to je Plečnikova šola. Dejstvo je, da je kamnosek, ki je delal ta spomenik delal Plečniku spomenik v Vipavi (je imel povezavo s Plečnikom). Če pogledate, kako steber prehaja iz kroga v šesterokotnik to je čista Plečnikova tema, tega nihče drugi ni počel. To tudi kamnosek ne more. To je tam videl in perfektno izpeljal. Za nameček to preide v kapitel, na tem kapitelu je grozdje. To grozdje ni zato, da bi delali teran. To so Kristusove solze. In vsa ta bogata Plečnikova dediščina, jaz sem prepričan, da je imel prste vmes. Zato ker je ta steber tako perfektno orientiran. Natanko na kapelico. Fabianova vila in Ravnikarjev spominski steber v Dolu pri Vogljah, ki ima enake kamne kot NUK in seveda sedaj še kje bi našli Mihevc. V bistvu, v tej posekani cedri. V bistvu je ta zasaditev tipično primorska, ki jih je uvedel Mihevc. V bistvu je tudi simbolika Noetove barke. Jaz bi imel to simboliko na glavnem trgu.

Glede rušitev pa bi rekel še tole. Rušitve dediščine so pogost pojav. Maričkina hiša, kjer je bival Boris Pahor, mitnica v Dutovljah, vodni stolp v Divači in trdnjava v Trebinju, ki jo je podrl Emir Kusturica, kulturni človek. Jaz sem se v Trebinje zaljubil. Krajanje so se uprli, pa niso rušili koloseja, v bistvu so jim ga. Vedno, ko prenovimo stavbo, ji odvzamemo še nekaj avtentičnosti. Tudi, če jo še tako perfektno prenovimo. Kljub temu pa ohranimo nek pomenski, simbolni in materialni pomen v prostoru. Rušitve v bistvu vedno prekinejo te procese, ohranjanja razmerij v prostoru, ki nam v veliki meri pomagajo vzpostaviti naš kontakt s prihodnostjo. Hvala.